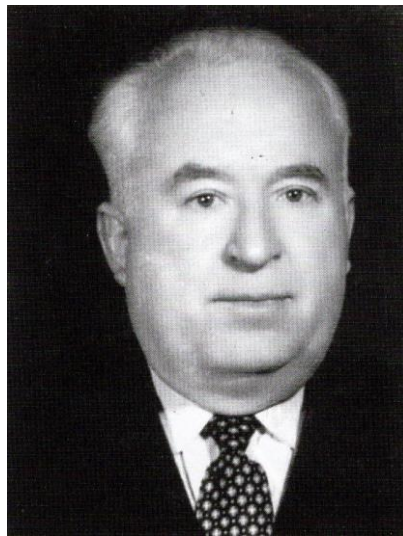

UDK: 61(497.11)(091)"18/19"
929.737 Милосављевић Чампар

ОТРГУНУТО ОД ЗАБОРАВА

ДР БОЖИДАР МИЛОСАВЉЕВИЋ ЧАМПАР
ПРВИ ЛЕКАР У ЛУКОВСКОЈ БАЊИ, ПОТОЊИ ХИРУРГ,
РОДОНАЧЕЛНИК ЛЕКАРСКЕ ПОРОДИЦЕ

Славица Поповић Филиповић

Др Божидар Милосављевић Чампар

Сажетак

Сваки народ има знаменита имена у медицини, другим научним и културолошким областима, али ако та имена остану непозната онда ће и народ остати непознат и непризнат. То нам је била идеја водилца, која је подстакла да овим прилозима отргнемо од заборава један број лекара и њихових потомака, који су пратили путање својих очева и дедова. Лична и професионална сага др Божидара Милосављевића Чампара (1897-1969), лекара мале вароши, лекара топличких бања, хирурга бројних болница широм Србије и родоначелника лекарске породице је један од светлих примера те врсте.

Др Божидар Милосављевић Чампар је у браку са др Наталијом Милосављевић подарио Србији четири сина - четири лекара: др Вукашина Милосављевића Чампара, специјалисту опште медицине, др Милутина Милосављевића Чампара, лекара опште медицине, проф. др Богољуба Милосављевића Чампара, неурохирурга, професора београдског и страних универзитета и др Зорана Милосављевића Чампара, дечијег хирурга.

Др Марко Милосављевић Чампар, син др Зорана Милосављевића Чампара, а унук др Божидара Милосављевића Чампара је такође лекар - специјалиста дечије урогениталне и реконструктивне хирургије. Три генерације Чампарових негују породичну традицију у српској медицини и хирургији, а препознатљиви су по високим идеалима и домашајима, непоновљивих судбинама и ретког наслеђа.

Школовање и службовање

ДР БОЖИДАР МИЛОСАВЉЕВИЋ ЧАМПАР (1897-1969) био је син Данице, девојачко Јовановић, домаћице и Вукашина Милосављевића, земљорадника. Рођен је 13. марта 1897. у шумадијском селу Грабовац (Срез гружански, Округ крагујевачки). После основне школе у Пајсијевићу завршио је Абитуријенски курс. Био је гимназијалац кад је избио Први светски рат, који је прекинуо његово школовање. По ослобођењу матурирао је у Вишој гимназији у Крагујевцу. Школовао се све време уз помоћ државне стипендије (благочејање). Уписао је студије на Медицинском факултету у Београду, на коме је и дипломирао 1927. године. Био је међу првим генерацијама, које су завршиле студије на београдском Медицинском факултету основаног 1921. године. Након обављеног лекарског стажа у Београду завршио је Епидемиолошки курс. Како би помогао породицу, у време студија радио је као учитељ у селу Чумићу, недалеко од Крагујевца. На служби учитеља провео је једну годину у једном селу подно Јастрепаца, па тако ближе упознао Топлицу.

Каријеру лекара почео је у Здравственој задрузи Словац, где је радио од 1928. до 1931. године. Са стеченим знањем на Епидемиолошком курсу ангажовао се на формирању Завода Дезинсектор, установе намењене за дезинфекцију, дезинсекцију и дератизацију у Београду. На лекарским и организационим пословима у Заводу радио је од 1931. до 1938. године. У току лета вршио је дужност бањског лекара у Куршумлијској Бањи, Луковској Бањи и Бањској на Косову у периоду 1931-1938. Преласком у Шабац 1938. почиње специјализацију из опште хирургије. Упркос догађајима у Другом светском рату, специјализацију завршава на Медицинском факултету 1943. године.

Послове хирурга обавља у заробљеништву у Немачкој на Клиници Wunnennoistadt 1943-1944. године. Упркос чињеници да је лекар - заробљеник био је под истрагом и прошао је кроз разне тортуре испитивања. По ослобођењу није одмах пуштен, већ задржан у Бечу на пословима хирурга. Повратком у Београд обављао је дужност хирурга у болници на Звездари 1945-1946. године. Премештајем, постављен за хирурга у Смедеревској болници, где ће радити од маја 1946. до августа 1958. године. По потреби службе, обавља дужности хирурга у Новом Пазару (1958-1960), у Босилеграду (1960-1961), у Специјалистичкој амбуланти у Немањиној улици у Београду (1961-1963), хирурга и начелника Хируршког одељења у болници у Иванграду (1963-1964). Пензионисан је 1964. године у Иванграду. Мада у пензији наставио је да се бави хирургијом у Куманову и Босилеграду. Преминуо је 14. јуна 1969. године у Босилеграду. Сахрањен је и почива на Централном гробљу у Београду.¹

Др Божидар Милосављевић Чампар је говорио француски, немачки, енглески и руски језик. Био је дугогодишњи члан Српског лекарског друштва, сарадник *Српског архива за целокупно лекарство* и *Медицинског прегледа*. Као лекар и хирург у Смедереву учествовао је у раду Хируршке секције СЛД, па тако 1957. године на VI. стручном састанку секције излаже: „Utero-cerviko-vagino-simfizopeksija”.² Аутор је дела: *Cervico-Histero-Colpo Simphizo Paksia* (Београд, 1957) и *Живот и здравствено стање села* (Београд, 1932). Писао је популарне чланке о чувању народног здравља, а у великом броју издвојили смо: „О имунизацији (пелцовању) против шарлаха и тифуса” I и II део (*Глас Ваљева*, 1929).³

Поред стручног познавања медицине, личност др Чампара, народног лекара красила је енергија, вредноћа, пожртвованост и дисциплина. Остао је у памћењу као лекар, који није пратио само протокол у лечењу, већ утехом крепио тело и дух својих пацијената.

По сећању смедеревског публицисте Николе Тасића, *др Чампар је био прави господин, средњег раста, пријатног изгледа, нешто пуначкији, али елегантан и надасве сталожен човек*.⁴

¹ С. В. Домазет, *Променада старог Смедерева*, Смедерево, 1994, стр. 298-299.

² Р. Чоловић, *50 година Хируршке секције Српског лекарског друштва*, Просвета, Београд, 2000, стр. 120.

³ Б. Милосављевић, „О имунизацији (пелцовању) против шарлаха и тифуса” I (*Глас Ваљева*, број 3, 20. јануар 1929), „О имунизацији (пелцовању) против шарлаха и тифуса” II (*Глас Ваљева*, број 4, 27. јануар 1929).

⁴ Н. Тасић Цале, Сећање на знамените Смедеревце, Приче о старом Смедереву, Народна библиотека Смедерево, Смедерево, 2018, стр. 205-207.

Бањски лекар у Куршумлијској Бањи

У својству доктора целокупног лекарства др Божидар Милосављевић Чампар је у лето 1935. године ангажован за бањског лекара у Куршумлијској Бањи. Правилник о бањама, минералним и топлим водама у Краљевини Југославији предвиђао је дужности бањског лекара, које делом наводимо:

Бањског лекара у државним бањама поставља министар социјалне политике и народног здравља, а у бановини надлежни бан, који потврђује и избор бањског лекара у приватним бањама.

За бањског лекара може бити постављен (одобрен избор) лекар-специјалиста за балнеологију или хигијену, или лекар-стручњак за бањска питања. Лекари, који су провели најмање 5 година до ступања на снагу овог Правилника као лекари са бањском праксом у бањама стекли су стручну квалификацију бањског лекара.

Бањски лекар је референт у управи за све послове по здравственој струци, а његове дужности су:

- *да проучава и прати развитак бање, утицаје лечења, научне и стручне радове и податке о бањи и сличним бањама и минералним водама;*
- *да управља научним и стручним лабораторијима и заводима у бањи и да се стара да се ове установе снабдевају свима потребама;*
- *да води статистику о свима важнијим здравственим питањима, нарочито о кретању болесника и резултатима бањског лечења према подацима, које су сви лекари морали стављати на располагање према упутствима, које прописује Министарство социјалне политике и народног здравља;*
- *да проучава хигијенске прилике и остале здравствене односе и предлаже потребне мере и решења да се боље уреде;*
- *да води надзор над радом лекара у бањи, да сузбија све противзаконске радње и нестручно лечење и да контролише стручно лечење болесника;*
- *да води бригу и надзор над свима становима, где се примају бањски посетиоци и најхитније уређује што је потребно.*⁵

Пошто смо упознати с дужностима бањског лекара, враћамо се организацији бањског лечења у Куршумлијској Бањи, која је првог бањског лекара добила 1929. године.

Дужност бањског лекара пре др Божидара Милосављевића Чампара обављали су: др Војислав Ј. Лазаревић (1929-1930), др Светислав М. Зарић (1931), др Миливоје Б. Јовановић (1932), др Спира М. Николић (1933), др Димитрије Мита Златановић (1933), др Андрија И. Волчков (1933) и др Милорад С. Стефановић (1935).

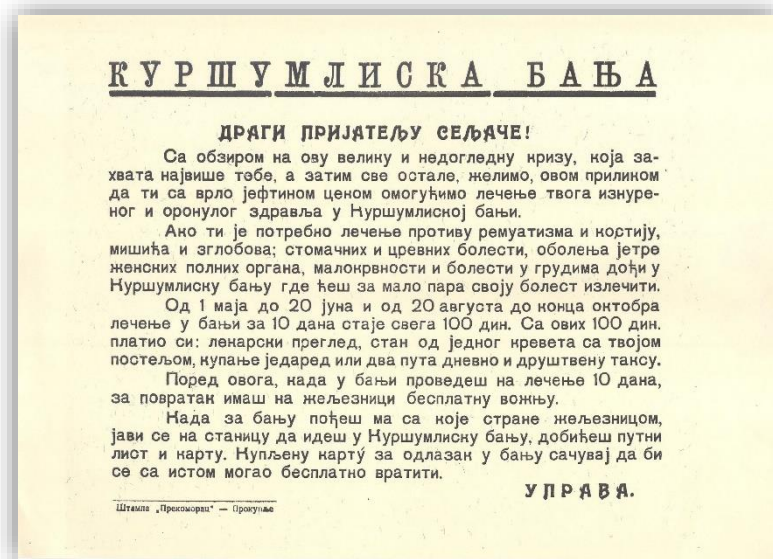

Куршумлијска Бања у периоду између два светска рата
(Архива А.Д. Планинка Куршумлија)

⁵ Правилник о бањама Краљевине Југославије, Архива А.Д. Планинка Куршумлија.

Исте 1935. године поред др Милорада С. Стефановића, на место бањског лекара постављен је др Божидар Милосављевић. Он је у току летње сезоне у Куршумлијској Бањи прегледао 724 болесника.

Његова примарна дужност као свестраног бањског лекара била је превенција и бањско лечење ради чувања и унапређења народног здравља.

Оглас за лечење у Куршумлијској Бањи
(Архива А.Д. Планинка Куршумлија)

Први лекар у Луковској Бањи

У току студија медицине Божидар Милосављевић је неко време био учитељ у селу Чумићу код Крагујевца, потом и у једном подјастребачком селу. Годинама касније, након завршених студија медицине, као доктор целокупног лекарства дође неком судбином у Луковску Бању.

Али пре него пођемо његовом путањом, реч две о самој бањи. Луковска Бања лежи на источним падинама Копаоника, у котлинском проширењу долине Штавске реке, на ушћу Требињске реке у Луковску реку, по којој и носи име.

Географски положај Луковске Бање, надморска висина од 681m и прелепа природа у окружењу, чини ово место погодним за лечење, опоравак и одмор.

Топли и лековити извори Луковске Бање коришћени су још у време старих Римљана. Легенде кажу да је бању посетио краљ Милутин, краљевска свита и висока властела. Један од доказа да је насеље постојало још у средњем веку је црквиште Св Ђурђа. Темелји овог црквишта у Доњој бањи се поштују и око њих се "бере сабор" од памтивека.

После Првог светског рата село Луково су чиниле колибе и склоништа, неколико барака и три сеоске кафане. Прву кућу у Горњој бањи саградио је 1924. извесни Аврам Васиљевић из села Каменице, недалеко од Куршумлије. Прву кућу у Доњој бањи подигао је Јован Јовановић из Гргура 1932. године.⁶ По породичном казивању др Божидар Милосављевић Чампар саградио је кућу у Доњој бањи 1936. године.

⁶ М. М. Мађејка, „Топличке бање крајем XIX и у XX веку”, *Куршумлија кроз векове*, Завод за уџбенике и наставна средства, Историјски институт САНУ и Туристичка организација Општине Куршумлија, Београд, 2000, стр. 237.

Извор минералне воде у Луковској Бањи у прошлости
(колекција А.Д. Планинка Куршумлија)

Брдо изнад Луковске Бање пре зидања цркве Св Ђорђа
(колекција А.Д. Планинка Куршумлија)

У малој породичној кући обављао је приватну праксу и имао приручну апотеку.⁷ На извору топлих минералних вода убрзо је схватио од каквог је значаја проучити њихову лековитост, како би се користила у бањском лечењу. Као лекар широког образовања умео је да оцени предности топлих извора бањске минералне воде, лепоту предела и срдачност становника, па отуда и одлука да остане. У току свог боравка у бањи доктор је удахнуо живот здравственом развоју удаљеног и затуреног села. Толико затуреним да је вода са врелих бањских извора локалном становништву служили за шурење свиња. До села Лукова подно Радана због даљине и лоших путева једино се могло доћи волујским колима.

У годинама пре Другог светског рата најближа болница у Куршумлији била је удаљена тридесетак километара. Куршумлијска Среска болница запошљавала је само једног среског лекара и неколико болничара. Управник др Светислав М. Зарић (1895-1976) обављао је дужности среског лекара у Косаничком срезу од 1924. до 1933. године. Његовим одласком, постављен је вршилац дужности управника болнице, који је био једини ординирајући болнички лекар, а своје лекарске дужности вршио је у својству среског санитарског референта.

⁷ Била је то кућа са два двособна стана, на плацу површине 0,00.77, број парцеле 1995, решење од 8.5.1960.

Отуда долазак др Милосављевића 1936. године издвоји Луково као прво село у Косаничком срезу, које је имало не само лекара, већ и апотеку. Убрзо се вест прочу по селу и околини, што доведе многе сељане доктору по савете и лекове. По свему судећи докторова кућа била је у власништву породице од 1935. до 1960. године, када је национализована. Овај податак указује на чињеницу да је докторова мисија чувара народног здравља у бањи трајала годинама.

Миливоје Мађејка (1939-2021), чувени српски географ, професор универзитета, познат је по великом допринос у проучавању српске балнеоклиматологије, посебно топличких бања. У свом раду „Индикације за климатско лечење”, Обољења респираторних органа, метаболизма и др. (*Програм развоја туризма Луковске Бање*, 1979), пише:

Индикације за бањско лечење – Термоминералне воде, сумпоровите користе се купањем за лечење хроничне упале реуме, дегенеративних обољења кичме, зглобова, кука и колена, стања после повреда (лечење женских болести по Чампар-Милосављевићу, писмо), док се пијењем лече хронична обољења система за варење и излучивање (јетре, жучи, желуца, црева, бубрега).

Здравство – све до 30-их година прошлог века у Бањи се народ лечио без контроле лекара. Око 1930. године Луковску Бању посетио је познати научник др Алексије Шчербаков, лекар-балнеолог, ради проучавања њених извора.

Др Божидар Милосављевић-Чампар био је први стални лекар у Луковској Бањи, који је редовно посећивао бању у периоду 1936-1941. године....

Као специјалиста балнеолог дошао је ради проучавања луковских терми и поставио је њене индикације. У Доњој бањи саградио је кућу, организовао приватну лекарску праксу и отворио апотеку.⁸

Наталија Милосављевић са синовима у Луковској Бањи
(породична успомена Ане Лазевски)

⁸ М. М. Мађејка, „Индикације за климатско лечење”, Обољења респираторних органа, метаболизма и др., *Програм развоја туризма Луковске Бање*, Куршумлија, 1979, стр. 4.

по истој ствари. Ово је треба да читају они, који већ то знају, који су упознати са медицином било професионално или аматерски, за њих би требало писати другим начином и са другим фактима, а ово хоћу да сведем на најпростији начин изражавања, да би ме сваки, ко уме читати, могао и размести.

Имунизација једног организма значи исто што и убрзано наоружање једне државе, кад примети да јој од куда прети опасност по њен опстанак. У држави раде безброј радионица, безброј радника, јачих и слабијих снага, да сви скупа ураде онолико, колико је потребно да задовоље све државне потребе ради њеног опстанка. Једна мања чарка на граници, довољна је да напомене заинтересоване, да прети опасност те да се један део радне снаге употреби за спремање одбранбених средстава.

Исто се то дешава и у човечијем организму. Као то сваки изненадан напад на неспремну државу за рат, може да буде фаталан по њу, тако исто и сваки изненадан напад на ненаоружан организам, може бити несрећан за дотичног човека. Зато данас чим се покаже ма какв случај неке опасне болести, даје нам права да већ треба наоружати човека против ове болести, а ово наоружање зове се имунизација.¹¹

Др Наталија и др Божидар Милосављевић Чампар обављају вакцинацију у селу Ратковцу (Словац код Ваљева) (албум Ане Лазевски)

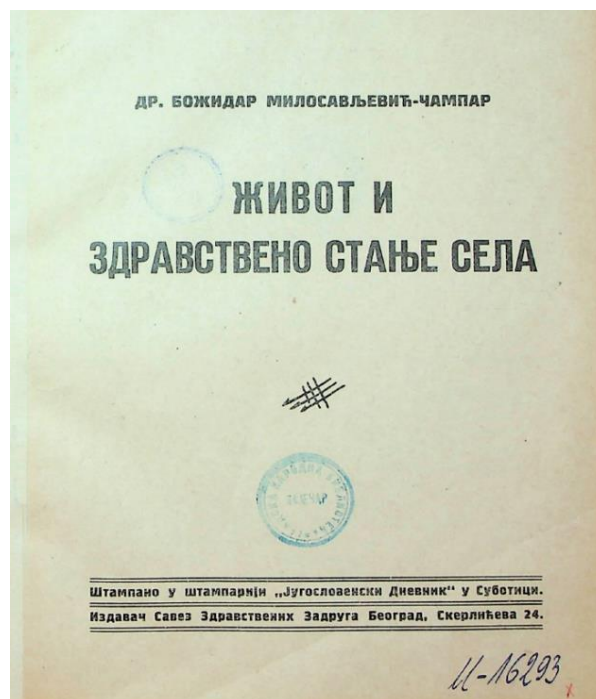

Др Божидар Милосављевић Чампар држи течај за привредно и хигијенско приређивање у селу Словац (преузето из: *Живот и здравствено стање села*)

¹¹ Б. Милосављевић, „О имунизацији (пелцовању) против шарлаха и тифуса”, *Глас Ваљева*, привредно-културни лист, Ваљево, 20. јануар 1929, стр. 1–3.

Др Божидар Милосављевић-Чампар
ЖИВОТ И ЗДРАВСТВЕНО СТАЊЕ СЕЛА

Испитивање појединих подручја здравствених задруга у погледу начина живота, стања здравља сеоског становништва, с нарочитим обзиром на узроке и раширеност туберкулозе и других социјалних зала сеоског становништва, део је општег програма здравствених задруга у погледу уклањања оних штетних утицаја, који условљавају и подржавају лоше здравље у нашем народу.

Извођење тога замашнога рада, чији је ово дело први резултат, утврђено је програмом, који је установљен између г. Хомера Фолкса, представника Америчко друштво за заштиту српске деце (Serbian Child Welfare Association of America)¹² и Савеза Здравствених задруга почетком 1929. године.

Г. Др. Милосављевић извршио је прва таква испитивања у Здравственој задрузи у Слоvcу. И то у Словачкој општини. Тај рад је објављен у 1930. години. Његови резултати износ есе у овој књизи. Међутим, испитивања су наставаљена и у другим општинама и биће у току ове године завршена, а прибрани материјали обрађен и спремљен за штампу, као допуна овог дела.¹³

Предговор

Г. Милосављевић, рођен на селу, али неодрожен од њега, осећа село. Не само да осећа данашњицу његову него га осећа и из прошлости. Он се стара да својим испитивањима да порекло, да их доведе у везу са оним, што је било у давнини. И зато многе ствари при осветљењу

¹² Америчко друштво за заштиту српске деце (Serbian Child Welfare Association of America) формирано је после Првог светског рата, највећом заслугом Михаила Пупина и Мадел Грујић. Пупин, познат српски научник и професор на Колумбија универзитету и Мадел Грујић (Madam Mabel Gordon-Dunlop Grouitch, 1872-1956), супруга Славка Грујића, српског дипломате, иницирали су оснивање Америчког потпорног комитета за помоћ српској пољопривреди (Serbian Agricultural Relief Committee of America), Фонда за помоћ Србији (Serbian Aid Fund), намењен српској деци и друге фондове за опоравак српског народа после разорног Великог рата. (Опширно: С. Поповић-Филиповић, *Велике жене у Великој рату*, Панчево, 2020, 635-638).

¹³ Б. Милосављевић-Чампар, *Живот и здравствено стање села*, Савез Здравствених задруга, Свеска 3, Београд, 1932, стр. 3-4.

Милосављевића изгледају друкчије. Многима ће се учинити његови погледи и објашњења на страни, али у многоме он задире дубље у узрочност садашњег стања него што се то иначе чини. Наравно да се не сматра, да су сва тумачења потпуно тачна. Али несумњиво је од значаја метода испитивања, коју је писац применио, и која је без замерке исправна. Овај начин испитивања много ће припомоћи, да зајемо у суштину ствари и у дубину стања, те природно да много боље и целисходније решавамо питања народног здравља.

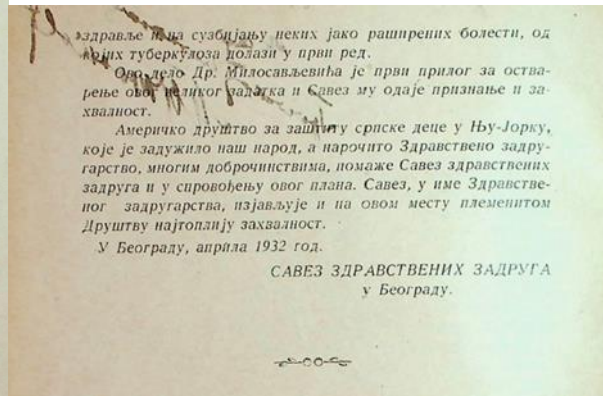
Испитивање појединих подручја здравствених задруга у погледу начина живота, стања здравља сеоског становништва, с нарочитим обзиром на узроке и раширеност туберкулозе и других социјалних зала сеоског становништва, део је општег програма здравствених задруга у погледу уклањања оних штетних утицаја, који условљавају и подржавају лоше здравље у нашем народу.

Извођење тога замашног рада, чији је ово дело први резултат, утврђено је програмом који је установљен између г. Хомера Фолкса, претставника Serbian Child Welfare Association of America и Савеза Здравствених задруга почетком 1929 године.

Г. Др. Милосављевић извршио је прва таква испитивања у Здравственој задруги у Словцу. И то у Словачкој општини. Тај рад обављен је у 1930 год. Његови резултати изnose се у овој књизи. Међутим, испитивања су настављена и у другим општинама и биће у току ове године завршена, а прирани материјал обрађен и спреман за штампу, као допуна овог дела.

Слична испитивања врше се још у неким задругама. Изграђивање погодне методе рада на испитивању насеља, послужиће да се за рад на прибављању података из свих области народног живота заинтересују они који овоме могу допринети, а у првом реду лекари, учитељи, свештеници, агрономи, добро писмени задругари и др. Систематизација простих и свакоме лако приступачних метода, које чине основу овог рада Др. Милосављевића, послужиће да се могу податци прикупити из разних крајева наше земље, како би се на основу њих добила тачна слика о условима под којима наш сеоски народ живи и о раширености појединих друштвених зала, које штетно утичу на његов развој.

Тек на основу таквих података биће могуће спроводити систематске акције на уклањању штетних утицаја на народно

Испитивања у овој књизи су плод посматрања живота на селу и здравственог стања сеоског становништва. Таквих испитивања има доста. Што одликује овај рад јесте напор, да се историјски схвати и објасни данашње стање. И у том правцу Милосављевић је дао јасна и одређена тумачења. Он је врло добро објаснио односе између начина живота и привредних прилика; он је одлично оцртао утицаје измењених привредних и социјалних, а заосталих просветних односа на живот и здравље народа у Србији.¹⁴

Предговор

Г. Милосављевић, рођен на селу, али неодољен од њега, осећа село. Не само да осећа данашњу његову него га осећа и из прошлости. Он се стара да својим испитивањима да порекло, да их доведе у везу са оним, што је било у давнинама. И зато многе ствари при осветљава Милосављевић изгледају друкчије. Многима ће се учинити његови погледи и објашњења на страни, али у многоме он задире дубље у узрочност садашњег стања него што се то иначе чини. Наравно да се не сматра, да су сва тумачења потпуно тачна. Али несумњиво је од значаја метода испитивања, коју је писац применио, и која је без замерке исправна. Овај начин испитивања много ће припомоћи, да зајемо у суштину ствари и у дубину стања, те природно да много боље и целисходније решавамо питања народног здравља.

Испитивања у овој књизи плод су посматрања живота на селу и здравственог стања сеоског становништва. Таквих испитивања има доста. Што одликује овај рад јесте напор, да се историјски схвати и објасни данашње стање. И у том правцу Милосављевић је дао јасна и одређена тумачења. Он је врло добро објаснио односе између начина живота и привредних прилика; он је одлично оцртао утицаје измењених привредних и социјалних, а заосталих просветних односа на живот и здравље народа у Србији.

Милосављевић говори опште о шумадијском селу, можда више него посебно о ваљевским селима где је вршио испитивања и о којима пише. То можда не би било на месту, да смо навикли да се о здравственим питањима пише у вези са историјским развојем народног живота. Међутим чудновато, о здравственим питањима најчешће се пише без икаквог обзира на сплет многобројних социјалних односа, иако баш ни у једном делу друштвеног народног живота нема односа јаче зависног од тога сплета односа. Милосављевић је узео у својим проучавањима у обзир све те односе и он је врло добро погодио, да их веже за здравствено стање на нашем селу.

Етнографска и етнолошка испитивања нашег народа која је завео Цвијић указала су нам путеве којима треба ићи и у проучавањима народног живота. Етнографска испитивања нарочито су од велике важности за успешан рад на подизању

народног здравља и измени здравственог стања у народу. Кроз цео историјски живот народ је стицао и нагомљивао искуства и схватања. Начин живота народа није без темеља у искуству. Оно, што ми сматрамо забудама и сујеверјем има своју основу у посматрањима. Могу ти закључити бити погрешни јер се до њих дошло обичним посматрањима, али није их тако лако и искоренити, нарочито, ако се погрешно ради у том правцу. Многа од тих народних веровања била су некад научна схватања.

Нова схватања могу ући у народ истим путем као и стара. Само активном сарадњом народа могу се изменити та стара и неправилна схватања. А активност сарадњи на изграђивању новог схватања света и живота може се народ привести једино увлачењем народа у проучавања и решавања тих питања. Радна школа у којој сарађује цео народ једина може то изменити. И место поука за народ, при чему је он пасиван, морају се стварити организације, које ће га активирати.

Тај пут указује задругарство. За здравствено просветљавање и активирање служе несумњиво најбоље здравствене задруге.

И ова књига има ту вредност. Она је прва у оном низу напора Здравствених задруга, да се здравствени односи на нашем селу проучавају и испитују, па на основу тих проучавања израде планови рада. Ова књига је у низу оних проучавања, каква су предузимали у другим правцима неки наши испитивачи и она би требала да послужи као прилог за решавање здравствених питања на селу и као пример, истина још не савршен, у ком правцу треба испитивати здравствена питања на селу.

Писац је као лекар здравствене задруге у Словцу обухватио једино питање, али се обазрео и на друге хигијенске прилике. Његова испитивања су временски кратко трајала, па нису могла дати тачну аутопсију свих односа и прилика, иако су правилном методом извођена.

Нова испитивања могу ипак имати ову књигу као пример, јер она је указала, да је и у испитивањима здравствених односа потребна цела концепција него што је уско теоријско хигијенско схватање.

Др. Стев. З. Иванић.

¹⁴ Б. Милосављевић-Чампар, *Живот и здравствено стање села*, Савез Здравствених задруга, Свеска 3, Београд, 1932, стр. 5.

Закључак

Из досадањих излагања можемо извести овај закључак. Први проузроковач опадања народа иде упоредо са опадањем и слабљењем природних услова у току векова. Ми смо немоћни да у том правцу што изменимо, јер смо немоћни да зауставимо ток природног развића. Други проузроковач опадања народа, а посебно нашег села, као главног извора целокупне снаге његове, јесте нехигијена или нескладност у развићу нашег народа у хигијенском и опште културном погледу.

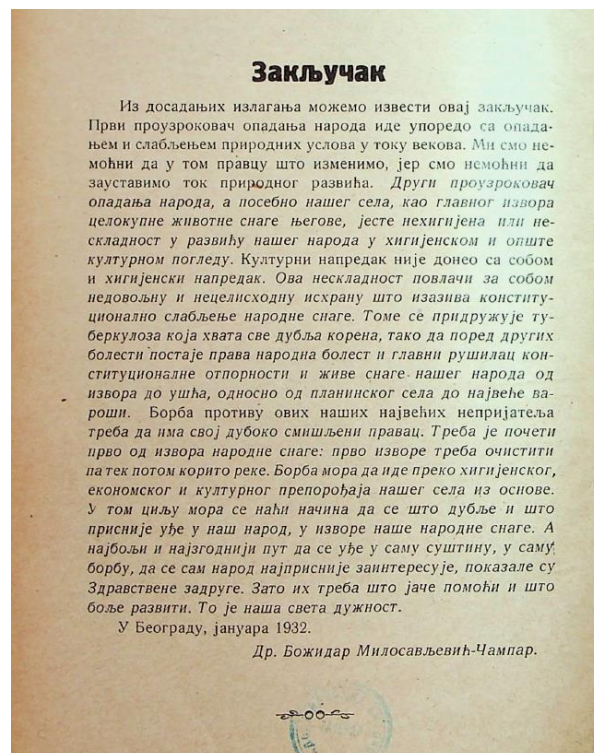
Културни напредак није донео са собом и хигијенски напредак. Ова нескладност повлачи за собом недовољну и нецелисходну исхрану што изазива конституционално слабљење народне снаге. Томе се придружује туберкулоза, која хвата све дубља корена, тако да поред других болести постаје права народна болест и главни рушилац конституционалне отпорности и живе снаге нашег народа од извора до ушћа, односно од планинског села до највеће вароши.

Борба противу ових наших највећих непријатеља треба да има свој дубоко смишљени правац. Треба је почети прво од извора народне снаге: прво изворе треба очистити па тек потом корито реке. Борба мора да иде преко хигијенског, економског и културног препорођаја нашег села из основе. У том циљу мора се наћи начина да се што дубље и што присније уђе у наш народ, у изворе наше народне снаге. А најбољи и најгоднији пут да се уђе у саму суштину, у саму борбу, да се сам народ најприсније заинтересује, показале су Здравствене задруге.

Зато их треба што јаче помоћи и што боље развити. То је наша света дужност.¹⁵

У Београду, јануара 1932.

Др. Божидар Милосављевић-Чампар

¹⁵ Б. Милосављевић-Чампар, *Живот и здравствено стање села*, Савез Здравствених задруга, Свеска 3, Београд, 1932, стр. 100.

Др Божидар Милосављевић Чампар, хирург у Смедереву

Када говоримо о др Божидару Милосављевићу Чампару немогуће је изоставити његову каријеру хирурга. Усавршавање у хирургији делом је обавио у шабачкој болници пре рата (1938-1941), а повремено радио и после рата. Међу великим учитељима имао је др Теодора Божина, дугогодишњег главног хирурга у Шапцу. Др Теодор Божин (1895-1984) је студирао медицину у Минхену, а дипломирао и звање *доктора медицине, хирургије и гинекологије* стекао у Грајфалду на Балтику 1925. године. У својим сећањима др Божин потврђује да је јуна 1951. у шабачкој болници (данас Општа болница „Др Лаза Лазаревић“) имао добру екипу сарадника. Поред доктора Новаковића имао је четири асистента: др Јекића, др (Божидара) Милосављевића, др Игњатовића и др Бакића.¹⁶

Своје хируршко усавршавање др Милосављевић је осведочио испитом на Медицинском факултету у Београду 1943. године. У току Другог светског рата, године 1943-1944. као лекар заробљеник био је хирург на Клиници у Wunnenhoistadt (Немачка). По ослобођењу хирург на Звездари у Београду (1945-1946), наставља као хирург и начелник Хируршког одељења Окружне болнице у Смедереву, од маја 1946. до августа 1958. године. На дужностима јединог хирурга у болници бавио се општом хирургијом, од гинеколошких, ортопедских, уролошких до трауматолошких захвата. У обиљу информација у *Летопису смедеревског здравства – 150 година болнице у Смедереву*, аутор др Ненад Ђорђевић нам пружа више информација о раду и резултатима др Чампара у Смедереву.

„Смедеревски лекар позван у Енглеску да демонстрира свој метод операције“
(Борба, 14.04. 1957)

Др Милосављевић је код пролапса утеруса применио операцију хистероколпосимфизиопексије, па тако успешно остранио седамнаест килограма тежак оваријални тумор код осамнаестогодишње девојке. Такође да је код старије труднице оперативно решио случај екстраутерине интраперитонеалне трудноће, која је трајала једанаест месеци. Уследило је заслужено признање, о коме дознајемо више из листа Наш глас (13. април 1957).

Пре неколико дана доктор Божидар Милосављевић – Чампар, хирург смедеревске болнице, добио је позив Универзитета из Шефилда у Енглеској, да демонстрира метод једне своје операције, која је недавно ушла у савремену историју медицине као „Чампарева операција“.

Ради се наиме о потпуно оригиналном начину операције пролапса материце, веома честог и прилично тешког обољења жена. До сада је постојало преко десет врста ове операције, али се ни

¹⁶ Т. Божин, *Од кројачке игле до хируршког ножа*, Београд, 2010, стр. 181.

са једном није могло постићи дефинитивно оздрављење, већ се увек јављао повраћај болести, који је захтевао поновну хируршку интервенцију. До сада је била најпознатија „Манчестерска операција”.

Прву операцију ове болести, по својој методи, доктор Чампар је извршио пре пуних 5 година. У току тог времена он је њу поновио на преко сто болесница. Стрпљивим радом дошао је до резултата, који показују да ни у једном случају не постоји рецидив (повраћај болести) и да једино нова операција показује пуну ефикасност и трајно оздрављење.

Колико је значај ове операције најбоље се види ако се узме у обзир да преко једне четвртине жена у свету болује од ове болести. Њено јављање је нарочито појачано код фабричких радница, жена које раде на тешким пољопривредним радовима и жена са великим бројем порођаја. Верује се да ће њена примена убрзо бити уведена у све хируршке сале, поготову што се већ дуги низ година безуспешно експериментисало на проналажењу једне ефикасне методе за оздрављење од ове тако честе болести. Чампаревом операцијом лишиће се патњи многе жене и биће им враћена радна способност...

Није нимало чудно што позив, који је добио др Чампар, долази баш из Енглеске. Ова врста пролапса се често сусреће под поднебљем Енглеске, а лекари Енглеске спадају у највеће светске стручњаке по овом питању. Уз позив Универзитета из Шефилда, др Чампару је уследио позив чувеног енглеског гинеколога, професора Расела, који у писму пуном признања, изражава жељу да нашег хирурга види за операционим столом свог Универзитета.

Научни рад др Чампара ће ускоро бити истовремено штампан у „*Esenca Medica*”, једном од најистакнутијих светских медицинских часописа и нашем водећем медицинском часопису „*Медицински преглед*”.¹⁷

Др Наталија Милосављевић, животни сапутник и колегиница

Др Божидар Милосављевић Чампар био је ожењен са Наталијом, ћерком Јованке, девојачко Џоане Полети, Швајцаркиње и Милутина Милићевића, књиговесца, пореклом из ваљевске трговачке породице.

Наталија Милосављевић (1897-1983), бактериолог и епидемиолог рођена је 21. новембра 1897. године у Београду. Удајом, њена мајка Џоана прешла је у православну веру и променила име у Јованка.

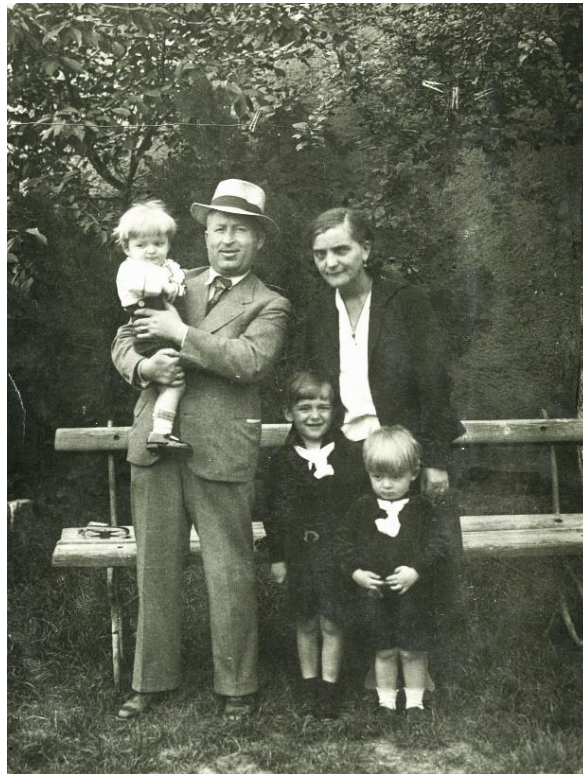
Основну школу и гимназију завршила је у Београду. Као одличан ђак добија државну стипендију и одлази у Француску на студије. Дипломирала је 1925. на Медицинском факултету у Монпељеу (Француска). Исте године одбранила је дисертацију под насловом *Хигијенско-епидемиолошка ситуација у Србији*.

Наталија са супругом Божидаром Милосављевићем Чампаром
(породична успомена Ане Лазевски)

¹⁷ Преузето из: Н. Ђорђевић, *Летопис смедеревског здравства* - 150 година болнице у Смедереву, Смедерево, 2017, стр. 182-184.

Након завршених студија радила је као спољни сарадник у Санаторијуму, недалеко од Монпељеа. По повратку у домовину, обавила је лекарски стаж у Београду (1927-1928) и завршила Епидемиолошки курс 1928. Радила је као лекар у Здравственој задрузи у месту Словац (1928-1931).

Божидар Милосављевић Чампар са супругом Наталијом и синовима Вукашином, Милутином и Богољубом (албум Ане Лазевски)

Као бактериолог и епидемиолог у Србији учествовала је у оснивању епидемиолошке службе у многим местима. Посебан допринос дала је у својству лекара и шефа Пастеровог одељења Дома здравља у Шапцу (1931-1946). У Смедереву на дужностима бактериолога постављена је за руководиоца епидемиолошког, антирабичног, бактериолошког и паразитолошког одељења Хигијенског завода смедеревске болнице (1946-1959). Вршила је дужност окружног здравственог инспектора и санитарног инспектора (1953-1959), а у Хомољу руководила Антилуетичном акцијом. У пензију одлази 1959. године. Преминула је 4. марта 1983. године. Сахрањена је и почива на Централном гробљу у Београду.

Никола Тасић, аутор пише: *Као дечак тих година (50-те) сећам се др Чампара и његове супруге др Наталије, који су били јако стручни лекари. Са друге стране, они су били јако добри у прилазу деци, јер су нас војим благим приступом и лепим речима охрабривали. Преписивали су нам лекове, а нашим родитељима су говорили како да поступају са нама, шта и кад од лекова да нам дају.*

Др Наталије се сећам као дивне госпође, али и благе и приступачне жене и мајке. У принципу деца и нису баш волела одласке код лекара, али она је имала један диван приступ болесној и уплашеној деци; умела је са децом, како се то иначе каже.”¹⁸

Др Наталија Милосављевић је била чланица Српског лекарског друштва, и Кола српских сестара Подружнице у Шапцу. За велики допринос у хуманитарном раду Црвеног крста Србије награђена је Златним знаком Црвеног крста.

Течно је говорила француски, италијански и немачки језик. У кући се говорио француски, који су деца усвојила од бака Жанке.¹⁹

¹⁸ Н. Тасић Цале, *Приче о старом Смедереву*, Народна библиотека Смедерева, Смедерево, 2018, стр. 205-207.

¹⁹ „Милосављевић, Др Наталија, бактериолог, епидемиолог”, *Српски биографски речник*, Матица српска, Нови Сад, 2014, стр. 627-628.

Божидар Милосављевић са супругом Наталијом и сином Вукашином
(породична успомена Ане Лазевски)

Баба Жанка, друга мајка

Ове редове посвећујемо баба Жанки, која је била Наталијина мајка, а потом друга мајка њених синова. Наталијин предак Антон Бонавантура Полети-Копежић (1843-1922), гроф Видовић, рођен је у Шибенику. Његов отац, пореклом Италијан, оженио се након доласка у Србију, где је као добровољац учествовао у српско-турским ратовима.

Како се бавио трговином и финансијама, пут га је прво одвео у Београд. Његово стручно познавање банкарства преточио је у књигу о каматном рачуну, која је објављена крајем 19. века. Примерак књиге чува се у успоменама породице Полети. Трговао је са Русијом и током једног боравка у Петрограду, упознао је будућу супругу. Била је то Фани Дизран (1846-1929), девојка пореклом из Швајцарске, рођена у околини Лозане.

У то доба у Швајцарској није било лако живети, па је ову младу девојку потрага за послом довела у Петроград. Добила је постављење гувернанте у једној богатој руској породици. Антон Бонавантура Полети-Копежић, гроф Видовић и Фани Дизран су се венчали у Београду.

У браку се родило шесторо деце, а једна од ћерки била је Џоана Полети (Јохана Полети, 1874-1959). Удајом за Милутина Милићевића (1870-1940) прешла је у православну веру и добила име Јованка.

Баба Жанка, како су је сви звали у породици, била је модисткиња у Београду и имала је салон у Кнез Михаиловој. У браку су имали сина Живојина - Жикку и ћерку Наталију.

Јованка Полети, позната као баба Жанка
(из албума Ане Лазевски)

Баба Жанка се у младости школовала у београдском интернату за девојке, где је поред општег образовања научила све вештине потребне девојци. Након што су се Божидар и Наталија венчали и добили првог сина, баба Жанка се посветила породици своје ћерке. Имала је послугу, а она је одгајала децу, на начин како је то радила њена мајка Фани као гувернанта.

Баба Жанка је била вредна, захтевна и строга и сва четири дечака су прошла њену школу. Од малих ногу подучавала их је француски, њен матерњи језик. Обучавани су да обављају све мушке, али и женске послове. Учила их је да кувају, чисте, пеглају, перу, шију, плету, хеклају... Родитељи су радили по цео дан, а баба Жанка је васпитавала децу.

Баба Жанка је била од велике помоћи ћерки Наталији у време Другог светског рата, док је Божидар био у рату, а потом и у заробљеништву.

Родоначелник лекарске породице

Др Божидар Милосављевић Чампар и др Наталија Милосављевић су имали четири сина: Вукашина, Милутина, Богољуба и Зорана. Сва четворица су следили родитеље у лекарској професији.

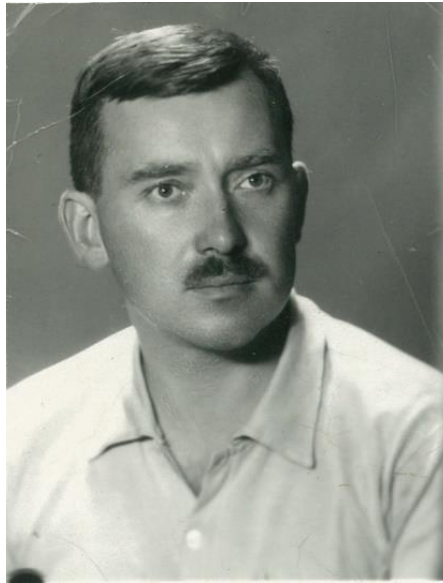

Др Божидар и др Наталија Милосављевић, стоје лево Вукашин и десно Милутин, седи Зоран (успомена Ане Лазевски)

Др Вукашин Милосављевић Чампар, лекар специјалиста опште медицине

Др Вукашин Милосављевић Чампар (1931-2012) био је најстарији син др Наталије и др Божидара Милосављевића Чампара. Рођен је 7. јула 1931. године у Београду. Основну школу и нижу гимназију завршио је у Шапцу, а вишу гимназију похађао и матурирао у Смедереву 1950. године. После две године студија медицине у Љубљани наставио у Београду на Медицинском факултету, где је дипломирао 1959. године. Лекарски стаж обавио је 1960. на клиникама у Београду. Специјализирао је општу медицину у Институту за стручно усавршавање здравствених радника у Београду и на истом положио специјалистички испит 1978. године.

Радни радни век провео је на дужностима лекара у многим местима, широм Србије, али и лекара у Алжиру и Ираку. Био је лекар у: Здравственој станици Бељане код Барајева 1960-1962; Дечијем летовалишту „Стари град“, на Дивчибарима 1962; Амбуланти београдске здравствене станице „Раља“ у селу Мала Иванча 1963; у Алжиру је теренски лекар на Атласким планинама и лекар у утврђењу Ксара 1963-1967; Амбуланти Дома здравља Пећинци у Купинову 1967-1970; Амбуланти Медицинског центра „Миливоје Стојковић-Мића“ у Друговцу 1970-1980. године. Као специјалиста опште медицине у Смедереву основао је и руководио службом „Кућног лечења“ 1980-1983. У Ираку лекар опште медицине Грађевинског предузећа „Планум“ из Београда 1983-1984; лекар Амбуланта Дома здравља у Селевцу и Прве помоћи у Смедеревској Паланци 1984-1986; лекар Дома старих у Смедереву 1986-1988. године. Мада је на месту лекара Дома старих пензионисан 1988, наставио је, уз њихову помоћ, пружа лекарске услуге у Избегличком кампу Црвеног крста у Малој Крсни од 1994. до марта 2011.

Вукашин Милосављевић Чампар као студент медицине у Љубљани
(албум А. Лазевски)

Др Вукашин Милосављевић Чампар је своја бројна интересовања показивао још као гимназијалац, када је завршио Предњачки курс и био међу оснивачима Планинарског друштва „Мироч“. У раној младости постаје гимнастичар Спортског друштва „Партизан“ у Београду, активиста у Планинарском друштву „Авала“ и Одељења за међународне везе студената у Љубљани. У студентским данима завршава Течај Црвеног крста, учествује на три радне акције, постаје добровољни давалац крви.

Активно учествује у раду Српског лекарског друштва Подружнице у Смедереву, сарађује у Удружењу дистрофичара, бива изабран за члана Управе Герантолошког друштва у Смедереву, оснивач је „Удружења ратних добровољаца 1912-1918, њихових потомака и поштовалаца“ Подружнице у Смедереву, чије деловање подржава као потпредседник више од десет година. Учествовао је и излагао на симпозијумима и конгресима српске медицине. Боравио у Француској и Пољској на студијским усавршавањима. У току свог службовања у Алжиру открио жариште маларије у Атласу. Захваљујући његовој брзој дијагностици првог случаја диферије у централном Алжиру, спречено је даље ширење болести.

Аутор је неколико стручних радова: *Случајеви обољевања од два карцинома* (СЛД Смедерево), *Случајеви преживљавања са Анус Абдоминалис* (СЛД Београд), са Т. Маневским коаутор рада: *Приказ случајева јатрогене наркоманије* (Загреб).

Француски, поред српског, био му је други матерњи језик, пошто се тим језиком говорило у породици. Течно је говорио пољски и словеначки, служио се немачким, енглеским и руским језиком, споразумевао се на арапском.

У великом броју признања и награда издвајамо: Повеља Српског лекарског друштва, Повеља „Миливоје Стојковић-Мића“ за најистакнутијег лекара Општине Смедерева (1982), Диплома Организације резервних официра, Сребрна медаља Удружења стручних радника социјалне заштите РС, Златна плакета Удружења дистрофичара, Сребрни и Златни знак Црвеног крста и Повеља „Златни Хипократ“, који додељује „Илустрована политика“ на предлог за најбољег лекара.²⁰

Вукашин Милосављевић Чампар је ожењен Љиљаном, девојачко Петровић, професор енглеског језика, родом из села Мала Иванча (општина Сопот). У браку су добили сина Зорана (1965-2018), инжењера информатике и ћерку Ану (1967), дипломирани физичар, професор, доктор физичких наука, област физика плазме.

Преминуо је 12. октобра 2022. године. Сахрањен је и почива на смедеревском гробљу.

²⁰ „Милосављевић Чампар, Вукашин, лекар, специјалиста опште медицине“, Смедерево Енциклопедија, Смедерево, стр. 292-293.

Др Милутин Милосављевић Чампар, лекар опште медицине

Др Милутин Милосављевић Чампар (1933-2003), по старини, био је други син др Наталије Милосављевић и др Божидара Милосављевића Чампара. Рођен је у Шапцу 1933. године. Након положене матуре у смедеревској гимназији, дипломирао је на Медицинском факултету у Београду. Био је лекар опште медицине.

Радио је у Грађевинском предузећу „Планум“, у Земуну. Планум је, у старој Југославији, било једно од успешних грађевинских предузећа, које је имало привилегије да у сарадњи са „Енергопројектом“, гради аеродроме, тунеле и ауто путеве по Азији и Африци. Отуда лекарска дужност др Милутина Милосављевића одводи на многа градилишта у Африци, Азији и Русији. Од 1973. до 1977. радио је у Замбији. Од 1984. до 1988. био је на градилиштима аеродрома и ауто путева у Ираку. Од 1993. до 1998. радио је на градилиштима у Сибиру на крајњем северу, где се зими температура спушта и до минус 58°C. Његова лекарска дужност се простирала по градилиштима од Магнитогорска и Чељабинска, до Чите, који се налазе на самој кинеској граница. Године 2002. био је лекар у Луанди у Анголи.

Током целе лекарске каријере несебично је помагао људима, без обзира, које боје коже су били: беле, црне, или жуте. У сталном покрету, с родитељским благословом и медицинским образовањем, с торбом у руци путовао је по џунгли, висоравнима, од неприступачних села и градилишта до најудаљенијих терена крајњег севера Сибира. Спасавао је многе животе, бринући о здрављу наших раднике, али и лечећи поглавице разних афричких племена, познате политичаре, градитеље и професоре мисонаре и њихове породице. Указивао је медицинску и социјалну помоћ женама, деци, мајкама на порођајима. Посебно се залагао да се организује помоћ новорођеној деци у сиромашним афричким земљама.

Доца, из милоште прозван др. Мики, био је „добра душа, увек спреман да помогне свима“. Огањ Милутиновог пожртвовања за добробит других угасио се релативно рано. С обзиром колико је себе даровао животу других, отишао је тихо и неприметно. Сахрањен је и почива на Централном гробљу у Београду.²¹

Др Богољуб Милосављевић Чампар, неурохирург и професор универзитета

Проф. др Богољуб Милосављевић Чампар, неурохирург и професор универзитета, био је син др Наталије Милосављевић и др Божидара Милосављевића Чампара. Рођен је 9. децембра 1934. у Шапцу. Дипломирао је 1961. на Медицинском факултету у Београду са просечном оценом 9. У својству лекара опште медицине радио је на Институту за лечење алкохолизма у Београду (1962-1965). Следила је служба на Неурохируршкој клиници у Београду, где је 1970. године положио специјалистички испит из неурохирургије са ужом специјализацијом из микроваскуларне хирургије. Магистарски рад на тему *Трауматске коме, диференцијална дијагноза и терапија* одбранио је на Медицинском факултету у Београду 1972. Докторску дисертацију под насловом *Могућности реваскуларизације мозга применом микроваскуларног bypass-а, хируршки проблеми и непосредни резултати* одбранио је на Медицинском факултету у Београду 1980. Обављао је дужност шефа Неурохируршке клинике (1973-1983), начелника Неурохируршког одељења у Бенгазију, Либија (1984-1986) и истовремено шефа наставе неурохирургије на Медицинском универзитету у Бенгазију (Al Arab Medical University, Benghazi, Libya, 1984-1986).

По повратку у Београд постављен је за начелника Одељења интезивне неге Неурохируршке клинике (1987-1994) и саветника директора Института за неурохирургију све до одласка у пензију. Каријеру наставника Медицинског факултета на предмету *Хирургија – Неурохирургија* почео је у звању асистента 1974, доцента 1981, ванредног професора 1988. и редовног професора 1993. У месту доцента Неурохирургије на Арапском медицинском факултету у Бенгазију у Либији (Arab Medical University, Benghazi, Libya), од 1984. провео је две ипо године као руководилац наставе на енглеском језику.

Од 1998. до 2000. радио је као професор у Центру за последипломске студије на Медицинском факултету у Триполију у Либији (Libyan Board for Medical Specialization).

Усавршавао се из области микроваскуларне хирургије у Канади 1976-1977, завршио последипломски курс 1977. на Њујорк универзитету у Њујорку (New York University, New York). У

²¹ Податке о службовању др Милутина Милосављевића Чампара добили смо од Светлане Радмановић, његове супруге дана 15. октобра 2023.

неколико наврата боравио је на стручним усавршавањима у САД и Канади током 1979, 1981, 1983, 1985. и 1988. године.

Аутор је више књига и монографија: *Трауматске церебралне коме после саобраћајних удеса: прва помоћ и даљи дијагностички и хируршки поступци* (приручник за лекаре, Београд, 1976), *Савремени ставови у хируршком лечењу акутних цереброваскуларних обољења у Иновацијама знања из неуропсихијатрије Републичке комисије за неуропсихијатрију* (1982), *Неурохирургија – приручник* (1984) и коаутор поглавља „Неурохирургија” у уџбенику *Хирургија за студенте медицине*, у уредништву Д. Стевовића (2000). У великом броју радова издвајамо: *Хируршка терапија инфузијенције церебралне циркулације методом микроваскуларног bypass-а*, *The Possible Cause of Gio Long Term, Results Following Surgical Treatment of Hydrocephalus, Extracranial – Intracranial Arteria Anastomosis – Some Clinical and Surgical Aspects*. Проф. Милосављевић је увео методе ревакуларизације мозга микроваскуларним bypass-ом, формирао Лабораторију за експерименталну неурохирургију и микрохирургију на Неурохируршкој клиници и оснивач првог микрохируршког курса из експерименталне неурохирургије, који је похађало 25 хирурга КЦ Србије.

Породица Милосављевић у Београду 1969: стоје слева Зоран, др Наталија, др Божидар и Милутин, седе Богољуб, Наташа (Зоранова ћерка) и Вукашин (из албума Ане Лазевски)

Био је члан Председништва и Извршног одбора Српског лекарског друштва, делегат Удружења неурохирурга Југославије у Извршном одбору Светске федерације неурохирурга, у два мандата. Дописни члан Удружења неуролога, неуропсихијатара и неурохирурга државе Перу, Јужна Америка (Membro Correspondente de La Sociedad Paruana de Psiquiatria, Neurologia y Neurocirurgia), члан Америчког удружења неурохирурга (Congress of Neurological Surgery).²²

У међународној студији Cooperative Study Extracranial/Intracranial Anastomosis, који укључује 90 интернационалних центара неурохирургије, био је главни истраживач и руководиоца центра 56 у Београду. Учествовао је на бројним конгресима, симпозијумима и другим стручним скуповима у земљи и иностранству, председавао у раду Секције за цереброваскуларне болести и Светском конгресу неурохирурга (Индија, 1989). У пензији је од 2002. године.

Француски и енглески језик говори течно, служи се руским и арапским језиком. Богољуб се бавио спортом, а као познати ватерполиста увршћен је у познате грађане Смедерева.²³

Био је ожењен с др Олгом Ђурић, пулмонолог, бивша директорка Института за плућне болести у Београду. У браку су имали сина Бошка (1960-2022).

²² Љ. Вујотић, „Проф. др Богољуб Милосављевић Чампар”, *Наставници Медицинског факултета у Београду*, књига III, уредник Радоје Б. Чоловић, Београд, 2006, стр. 177-178.

²³ Наше приче, „Смедеревски ватерполисти”, објављено 13.10.2021. на сајту: SdCafe.rs

Др Зоран Милосављевић Чампар, специјалиста дечије хирургије и неурохирургије, доктор медицинских наука

Др Зоран Милосављевић Чампар, син Наталије и Божидара, рођен је у Шапцу 1937. године. Основну школу завршио је у Шапцу, а гимназију похађао и матурирао у Смедереву. Студирао је на Медицинском факултету у Београду на коме је дипломирао 1961. године. По завршеним студијама, обавио је специјализацију из дечије хирургије 1969, а дечије неурохирургије 1973. године. Одбранио је докторску тезу 1993. Под насловом *Мултидисциплиномани приступ лечењу Спина бифида код деце*. Као добитник Фулбрајтове стипендије боравио је на специјализацији у Бостону, САД (Children' Hospital, Boston).

У својству лекара специјалисте од 1962. радио је на Дечијој клиници у Београду. Обављао је дужности лекара специјалиста дечије хирургије (1969) и неурохирургије (1973) у Београду, био начелник дечије хирургије (1984-1985), оснивач и начелник Неурохируршког одељења Универзитетске дечије клинике у Београду (1989), стручни руководилац Дечије хируршке клинике. Пензионисан је 2004. године. У српској медицини остао је у сећању као посвећен дечији хирург, потом и дечији неурохирург, вишегодишњи управник Универзитетске дечије клинике у Тиршовој улици у Београду. Објавио је 62 стручна рада из области дечије хирургије и неурохирургије. Аутор је уџбеника за средњу медицинску школу *Дечија хирургија* (Београд, 1985) и коаутор књиге *Повреде главе* (са Б. Милосављевићем, Београд, 1982).²⁴

По угледу на оца, син Зоран промовисао је здрав живот, бавио се спортом: играо је рукомет, кошарку, ватерполо и стони тенис, био је гимнастичар и такмичио се у боксу. Међу бројним спортским наградама, издвајамо друго место у скоковима у воду (Српски подсавез, Ћуприја, 1960) и 67 место у гимнастици у Србији. Ватерполо савез у Смедереву радо се сећа др Зорана Милосављевића Чампара и сврстава га међу успешне ватерполисте, који су допринели популаризацији овог спорта међу младима.²⁵

Зоран је ожењен Горданом, девојачко Стојковић, економиста. Из првог брака има ћерку Наташу (1964), а са Горданом је добио ћерку Ивану (1970), Марка (1971) и Николу (1983). Др Марко Милосављевић Чампар, лекар у Београду, наставља породичну традицију хирурга у трећој генерацији, као специјалиста дечије урогениталне и реконструктивне хирургије.

*

Магистар економских наука Александра Лазевски, ћерка Ане и Ивана Лазевски, а праунука др Божидара Милосављевића Чампара, ради своју докторску тезу и као асистент на FEFA предаје јавне финансије, примењена истраживања и европске интеграције. Учествовала је у формирању и изградњи првог српског суперкластера "Лабораторија здравствених технологија" посвећеног напредним биотехнолошким и медицинским наукама, где се као чланица менаџмент тима залагала за развој и употребу иновација у здравству. Тиме је на неки начин, кроз мултидисциплинарни приступ, наставила породичну традицију бављена медицинским наукама.

Док пишемо ове редове стиже једна лепа вест, коју с поносом додајемо породичној саги. Њена сестра Наталија Лазевски, која носи име прабаке др Наталије Милосављевић Чампар, студент FEFA се заједно са својим истраживачким тимом, под менторством доц. др Александра Вучковића, пласирала међу 5 најбољих на свету на престижном такмичењу Creative Shock у Литванији, највећом такмичењу светског ранга, на тему друштвеног предузетништва.

²⁴ И. Стојић, „Др Зоран Милосављевић Чампар”, *Личности Смедерева*, Смедерево, 2012, 316.

²⁵ Наше приче, „Смедеревски ватерполисти”, објављено 13.10.2021. на сајту: SdCafe.rs

Успомена на деду др Божидара Чампара

Деду не памтим, јер сам имала мање од две године када је преминуо. Сећања на деду су она која имам из прича мог оца Вукашина. Др Божидар Милосављевић је био захтеван човек, са високим критеријумима и за себе и за друге. Он је од свих тражио одговорност и дисциплину. Баба Наталија је често говорила да је с њим није било лако живети. Није живео у садашњости, у данашњем дану, јер је то организовао већ јуче, или раније. Данас је служило да се планира сутра и будућност.

Њему је лекарска професија била све у животу. Његов смисао у животу је био да помаже другима. Радио је у много градова и варошица, пре свега у забаченим местима, где није било лекара. Професија му је била изнад свега, тако да је често био одсутан и од куће и од породице. Радио је и у државној служби, а поподне у приватној пракси. Вукашин је као најстарији син проводио највише времена с оцем. Када се породица доселила у Смедерево, Вукашин је имао петнаест година. Мада је био само гимназијалац, свако поподне проводио је у ординацији са оцем. То се наставило и лети, након уписа на Медицински факултет у Љубљани. Деда је мом оцу пренео своје знање и умеће, љубав према лекарској професији, посебну истрајност, пожртвованост, а пре свега емоцију за људе. Деда није лечио само болест, он је лечио и човека и све његове проблеме, давао савете о животу, што је и мој отац усвојио.

Дедина велика љубав била је Луковска Бања из више разлога. Недалеко од бање у селу Парада живео је Петко Миленковић, с којим је имао старо кумство. Кум Петко га је саветовао да дође да ради у Луковску Бању, како би деца живела у селу са добром климом и на здравом ваздуху. Тако је деда прихватио његов савет. Имао је намеру да годинама остане у бањи. Купио је плац 1936. године и сазидао мању кућу, где је породица проводила лета. Мој отац је говорио да је све најважније испите на медицини спремио у бањи, јер је било тихо, мирно и лепо. Божидар је и имао намеру да с Наталијом тамо проводи пензионерске дане. Време су проводили са кумом Петком, познаницима и рођаком, сестром од стрица која је тамо била удата. По сећању кума Петка, Божидар је био бучан, срдчан и духовит човек. Умео је лепо да прича. Породична кућа у бањи одузета је 1960. године, што је свима пало тешко, а деди најтеже.

Са дедином заоставштином сам се у ствари први пут срела у Смедереву 2019. године. Са једним лекаром (странцем) пролазила сам журно кроз смедеревску болницу, пошто смо каснили на један догађај. Испред хируршке амбуланте седеле су две старије жене са села, повезане марамама и разговарале. У тренутку када смо пролазили, једна од њих је рекла: ја сам била много болесна као мало дете, али у болници је радио један много добар оператор, стари Чампар и захваљујући њему ја сам данас жива. Размишљала сам, ова жена памти доктора, свог спасиоца и после 50 година од његове смрти, а најмање 60 од догађаја о коме она говори. Та жена, сада старица још увек носи успомену на доктора и помиње га у својим причама. Осетила сам неку топлу милину око срца, понос посебне врсте. На овај изненадан сусрет са дедом, пала је сенка другог сећања. Матица српска је одбила да објави дедину одредницу у Српском биографском речнику. Образложење је било: неинтересантна биографија.

Ана Лазевски, унука др Божидара Милосављевића Чампара,
Смедерево 13.10.2023.

Култура сећања

Допринос једног лекара и његове породице у историји српске медицине и хирургије сагледали смо кроз призму др Божидара Милосављевића Чампара (1897-1969), родоначелника авангардне српске лекарске породице.

Пред вама је лична и професионална сага једног лекара, пореклом из скромне шумадијске породице, лекара малог села и вароши, бањског лекара, хирурга бројних болница широм Србије и родоначелника лекарске породице. Рођен на крају 19. века, одрастао на селу, младост проводио у драматичним годинама балканских ратова и Великог рата, студирао међу првим генерацијама београдског Медицинског факултета, са супругом и децом тражио спокојно место за живот, усавршавао хирургију у току рата, по ослобођењу селио се од вароши до вароши, одазивао на позиве болесних и невољних и дању и ноћу...

Успоне и падове пожртвованог службовања народног лекара у Топлици и широм Србије крунисао је породицом хуманиста у здравству, од супруге, преко четворице синова до унука лекара. Упркос тешким временима, Божидар и Наталија, брачни пар лекара, однеговао је лекаре, хирурге, професоре, научнике, докторе наука, осниваче, полиглоте, спортисте, планинаре, велике путнике...

У нади да смо дане и дела породице Милосављевић отргли од заборава, ово мало сећање из Топлице посвећујемо четвртој генерацији – прауницима и прауницама.

Захвалност

Податке и фотографије породице Милосављевић добили смо у срдчним контактима с Аном Лазевски, ћерком др Вукашина Милосављевића Чампара, а унуком др Божидара Милосављевића Чампара.

Уједно најтоплије хвала господину Ивану Лазевском, Анином супругу и ћеркама Александри и Наталији. Хвала госпођи Светлани Радмановић на уступљеним подацима о службовању др Милутина Милосављевића Чампара.

Захваљујемо Доц. др Дарку Лакетићу, уреднику и Спец. др Срђану Мијатовићу заменику уредника часописа *Acta Medica Hammeumi*, у издању СЛД Прокупље.

За драгоцену помоћ током истраживања најсрдчије хвала: Спец. др Ненаду Ђорђевићу, управнику Опште болнице „Свети Лука“ Смедерево, Николи Тасићу Цалету, публицисти из Смедерева, Слободану Бобу Филиповићу, преводиоцу за енглески језик, Игору Живановићу, вишем библиотечком саветнику Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић“ у Београду, Ђорђу Ераковићу, економисти из Куршумлије, Проф. др Марку Гашићу, маркетинг менаџеру, А.Д. "Планинка" Куршумлија, Народној библиотеци у Зајечару, Графичком студију „Чакић“ у Прокупљу, проф. Светлани Дојчиновић, лектору и свим осталим поклоницима у очувању научне и културне баштине у Србији.

Народној библиотеци у Зајечери захваљујемо на књизи др Божидара Милосављевића-Чампара " *Живот и здравствено стање села*, Савез Здравствених задруга, Свеска 3 (Београд, 1932.), коју су нам уступили преко Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић“ у Београду захваљујући интербиблиотечкој сарадњи и размени.

Summary

Every nation has its outstanding persons in medicine, and other sciences, and cultural fields. But if the names of those people remain unknown then the nation itself will stay unknown and unrecognised. That was the leading idea that encouraged us to use these texts to bring out of obscurity a number of medical doctors, and their descendants, who followed the path of their forefathers. The personal and professional saga of Dr Bozidar Milosavlievich Champar (1897-1969), a small country town doctor, a physician at the Kuršumliska Spa (Kuršumljiska Banja) - the Toplica mineral spa centre, the first doctor at the Lukovska Spa (Lukovska Banja), and a surgeon in many hospitals Serbiawide, as well as the head of a medical family, who represents one of the best examples of its kind.

Dr Bozidar Milosavlievich Champar and his wife Dr Natalia Milosavlievich gave to Serbia four sons – all outstanding medical practitioners: Dr Vukasin Milosavlievich Champar, a specialist in general medicine, Dr Milutin Milosavlievich Champar, GP, Dr Bogoliub Milosavlievich Champar, a neurosurgeon, and a university professor – both in Serbia and abroad, and Dr Zoran Milosavlievich Champar, a children's surgeon. Dr Marko Milosavlievich Champar, a son of Dr Zoran Milosavlievich Champar, and a grandson of Dr Bozidar Milosavlievich Champar is also a physician – a children's surgeon specialising in urogenital and reconstructive surgery. Thus, three generations of the Champars maintain family medical tradition in the Serbian medicine and surgery, all recognised by their high ideals and achievements, as well as coming from rare background, and having very unusual destinies.

Литература

1. С. Поповић Филиповић, „Бањски лекари у Куршумлијској Бањи у периоду 1929-1939, Др Божидар Милосављевић Чампар”, *Путевима модерне српске медицине у Топличком округу (1912-1941)*, СЛД Подружница Прокупље, Прокупље, 2023, стр. 346-347.
2. С. Поповић Филиповић, „Др Божидар Милосављевић Чампар, први стални лекар у Луковској Бањи”, *Путевима модерне српске медицине у Топличком округу (1912-1941)*, СЛД Подружница Прокупље, Прокупље, 2023, стр. 365-368.
3. Б. Милосављевић, „О имунизацији (пелцовању) против шарлаха и тифуса”, I, *Глас Ваљево*, Ваљево, број 3, 20. јануар 1929, стр. 1–3.
4. Б. Милосављевић, „О имунизацији (пелцовању) против шарлаха и тифуса”, II, *Глас Ваљево*, Ваљево, број 4, 27. јануар 1929, стр. 1–3.
5. Б. Милосављевић-Чампар, *Живот и здравствено стање села*, Савез Здравствених задруга, Свеска 3, Београд, 1932, стр. 1-7, 100.
6. М. М. Мађејка, „Топличке бање крајем XIX и у XX веку”, *Куршумлија кроз векове*, Завод за уџбенике и наставна средства, Историјски институт САНУ и Туристичка организација општине Куршумлија, Београд, 2000, стр. 237.
7. М. М. Мађејка, „Индикације за климатско лечење”, Обољења респираторних органа, метаболизма и др., *Програм развоја туризма Луковске Бање*, Куршумлија, 1979, стр. 4.
8. Р. Чоловић, *50 година Хирушке секције Српског лекарског друштва*, Просвета, Београд, 2000, стр. 120.
9. Р. Чоловић, „Развој хирургије у Смедереву”, *Хроника хирургије у Србији*, Просвета, Београд, 2002, стр. 425-431.
10. Т. Божин, *Од кројачке игле до хирушког ножа*, Београд, 2010, стр. 181.
11. Љ. Вујотић, „Проф. др Богољуб Милосављевић Чампар”, *Наставници Медицинског факултета у Београду*, књига III, уредник Радоје Б. Чоловић, Београд, 2006, стр. 177-178.
12. Н. Ђорђевић, *Летопис смедеревског здравства - 150 година болнице у Смедереву*, Смедерево, 2017, стр. 182-184.
13. „Смедеревски лекар позван у Енглеску да демонстрира свој метод операције”, *Борба*, 14.04. 1957.
14. „Милосављевић, Др Наталија, бактериолог, епидемиолог”, *Српски биографски речник*, Матица српска, Нови Сад, 2014, стр. 627-628.

15. „Милосављевић Чампар, Вукашин”, лекар, специјалиста опште медицине”, Б. Вулетић, *Лексикон смедеревских аутора*, Смедерево, 2007, стр. 292-293.
16. „Милосављевић Чампар, Богољуб, редовни професор универзитета, др медицинских наука, хирург, Б. Вулетић, *Лексикон смедеревских аутора*, Смедерево, 2007, стр. 296-298.
17. „Милосављевић Чампар Богољуб, редовни професор универзитета, др медицинских наука, хирург”, *Енциклопедија Смедерево*, Икомо д.о.о., Смедерево, 2018, стр. 296-297.
18. „Милосављевић Вукашин”, лекар, специјалиста опште медицине”, *Енциклопедија Смедерево*, Икомо д.о.о., Смедерево, 2018, стр. 292-293.
19. Б. Вулетић, *Лексикон смедеревских аутора*, Смедерево, 2007.
20. С. В. Домазет, *Променада старог Смедерева*, Смедерево, 1994, стр. 298-299.
21. И. Стојић, „Др Вукашин Милосављевић Чампар”, *Смедерево Личности*, Том I, Икомо д.о.о., Смедерево, 2012, стр. 316.
22. И. Стојић, „Др Богољуб Милосављевић Чампар”, *Смедерево Личности*, Том I, Икомо д.о.о., Смедерево, 2012, стр. 315-316.
23. И. Стојић, „Др Зоран Милосављевић Чампар”, *Смедерево Личности*, Том I, Икомо д.о.о., Смедерево, 2012, стр. 316-317.
24. „Др Марко Милосављевић, Специјалиста дечије урогениталне и реконструктивне хирургије, сајт клинике „Stetoskor”, Београд, посећено 5.10. 2023.
25. Н. Тасић Цале, *Приче о старом Смедереву*, Народна библиотека Смедерево, Смедерево, 2018, стр. 205-207.
26. Портал SdCafe Smederevo 01.мај 2020. Г. Сећање на старе Смедеревце – Пекар Пата Дасукидиа, стр. 5.
27. „Др Гаврило Којић, оснивач Здравствене задруге”, Тежак, 01.05.1938, стр. 270.
28. С. Поповић-Филиповић, *Велике жене у Великом рату*, Мали Немо, Панчево, 2020, стр. 635-638.